9 Ιανουαρίου 2018

Ισαάκ Νεύτων: «Ο τελευταίος των … Σουμερίων» (Philip Ashley Fanning, συγγραφέας)

/ Πεμπτουσία

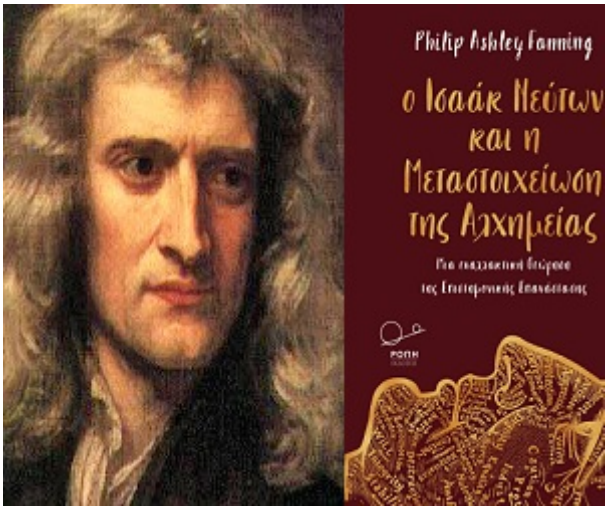

Ο Ισαάκ Νεύτων και η Μεταστοιχείωση της Αλχημείας.

Μια εναλλακτική Θεώρηση της Επιστημονικής Επανάστασης

Πρόλογος

Στη μακρά, πλούσια ιστορία των ιδεών η επιστημονική επανάσταση ήταν κάτι το μοναδικό. Συνέβη κάτι στη Δυτική Ευρώπη κατά τον δέκατο έκτο, δέκατο έβδομο, και στις αρχές του δεκάτου ογδόου αιώνα το οποίο δεν συναντάμε πουθενά αλλού και σε καμιά άλλη εποχή. Ένας καινούργιος τρόπος γνώσης εμφανίστηκε και σταδιακά διαδόθηκε σε όλο τον πλανήτη, αλλάζοντας τα πάντα. Ο Ισαάκ Νεύτων είναι κοινώς αποδεκτός ως ο πατέρας της σύγχρονης πειραματικής επιστήμης, αλλά όχι (πρόκειται να υποστηρίξω) για τους σωστούς λόγους. Ναι, ο Νεύτων έδωσε στον κόσμο τη θεωρία της παγκόσμιας έλξης, εφηύρε τον λογισμό και την επιστήμη της δυναμικής, και ερεύνησε τη φύση του φωτός και του χρώματος. Το Philosophiae Naturalis Principia Mathematica (Μαθηματικές Αρχές Φυσικής Φιλοσοφίας, 1687) αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα επιστημονικά βιβλία που γράφτηκαν ποτέ. Παρ’ όλα αυτά, η πιο σημαντική συμβολή του Νεύτωνα έχει χαθεί. Για την ακρίβεια ο ίδιος ήταν που την απέκρυψε συνειδητά.

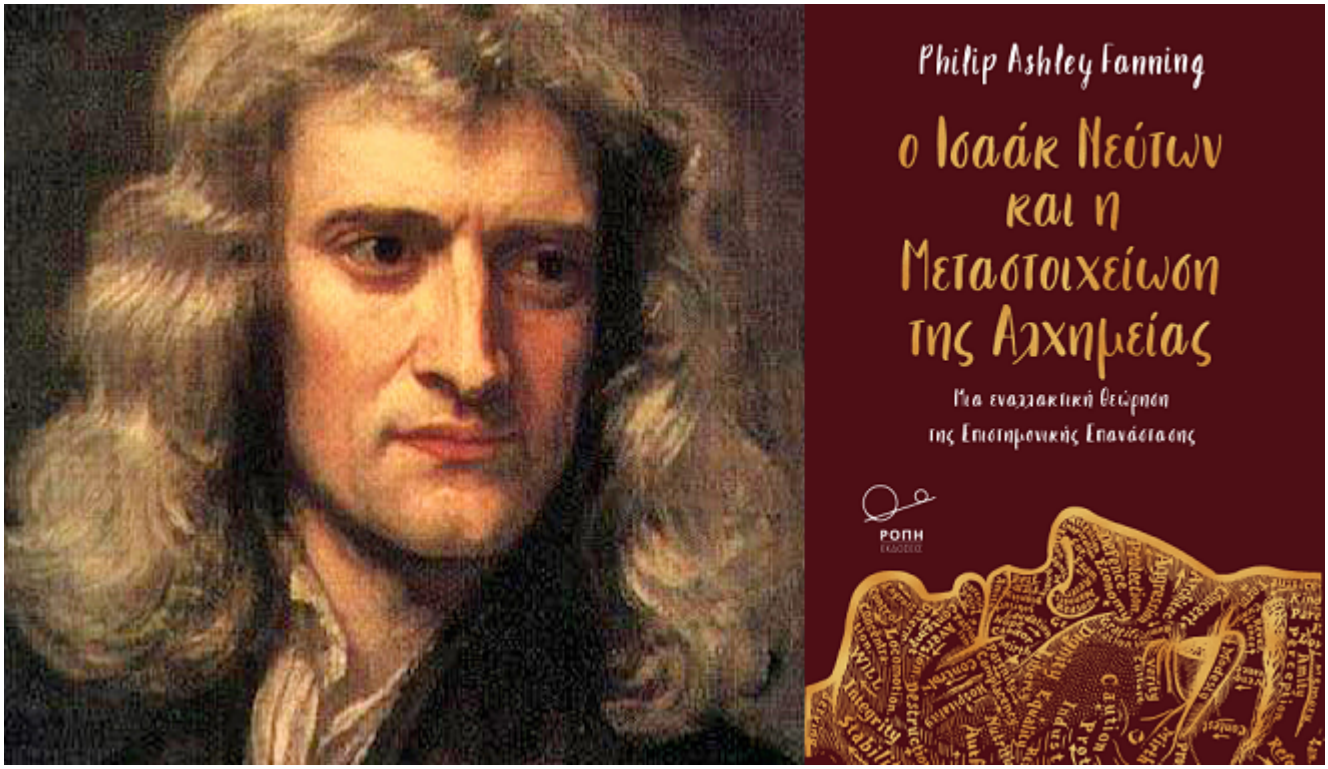

Όπως πολλοί από τους συναδέλφους του, ο Νεύτωνας ήταν αλχημιστής. Σήμερα ο τομέας αυτός θεωρείται ιστορική επιπολαιότητα, ψευδο-επιστήμη που κάποτε γοήτευσε αρκετούς στοχαστές αλλά αποδείχτηκε εντελώς ανεδαφική. Για χιλιετίες, ωστόσο, η αλχημεία αποτελούσε σημαντικό τμήμα του ανθρώπινου εγχειρήματος – ουδέποτε, βέβαια, το καθιερωμένο αλλά πάντοτε ένα ισχυρό υπόγειο ρεύμα. Με την τρομερή του κατάρτιση και τον ανεξάντλητο πειραματισμό του ο Νεύτων έγινε μέρος αυτής της μακράς παράδοσης. Ακόμη πιο σημαντικό, έγινε ο τελευταίος κρίκος μιας αλυσίδας απίθανων γεγονότων που ξεκίνησαν έναν αιώνα πριν από τη γέννησή του, και τα οποία είχαν ως πρωταγωνιστές δύο άλλους Βρετανούς αλχημιστές, τον Τζων Ντη και τον Φράνσις Μπέικον. Μπορούμε πλέον να τα συνταιριάξουμε όλα αυτά (τουλάχιστον σε αδρές γραμμές), ώστε η επιστημονική επανάσταση να γίνει πλήρως κατανοητή σε αυτό το πλαίσιο.

Μετά τον θάνατο του Νεύτωνα, το 1727, ο εκτελεστής της διαθήκης του αποφάνθηκε ότι η τεράστια συλλογή των αλχημικών εργασιών του μεγάλου φιλοσόφου «δεν ήταν κατάλληλη για εκτύπωση» και τις έβαλε πίσω στα κουτιά τους (Dobbs *Foundations*, 12). Εκεί όπου έμειναν για περισσότερο από δύο αιώνες, ώσπου το 1936 ο διάσημος Βρετανός οικονομολόγος John Maynard Keynes αγόρασε ένα αρκετά σημαντικό τμήμα τους σε πλειστηριασμό και ξεκίνησε να διαβάζει. Το 1942 ο Keynes έβγαλε το ακόλουθο πόρισμα: «Ο Νεύτων δεν ήταν ο πρώτος της εποχής του ορθού λόγου. Ήταν ο τελευταίος των μάγων, ο τελευταίος των Βαβυλωνίων και των Σουμέριων, το τελευταίο μεγάλο πνεύμα που εξέταζε τον ορατό και διανοητικό κόσμο με μάτια όμοια με εκείνα που ξεκίνησαν να χτίζουν τη

διανοητική μας κληρονομιά 10.000 χρόνια πριν» (White, 3).

Εξαιρουμένης της πρωτοπόρου εργασίας του Keynes, οι σύγχρονοι συγγραφείς αισθάνθηκαν άβολα με τη νευτώνεια αλχημεία. Ο Ισαάκ Ασίμωφ, στο *Guide to Science* (1972), την παραδέχτηκε, αλλά πέρα από την επιβεβαίωση ότι οι αλχημιστές «βάλτωσαν στη μαγεία και την αγυρτεία» δεν επεκτάθηκε ιδιαίτερα (Ασίμωφ, 226-27). Στο περιεκτικότατο *Never at Rest: A Biography of Isaac Newton* (1980), ο Richard Westfall ομολόγησε ότι δεν αισθάνθηκε άνετα ασχολούμενος με τον «ξένο κόσμο σκέψης», αλλά, από τη στιγμή που ήταν «ένα από τα μεγάλα πάθη» της ζωής του Νεύτωνα, δεν είχε περιθώρια (Westfall, 21, σημ. 12, 289).

[Συνεχίζεται]